

CONFIDENTIEEL

LML/035/83

Jakarta, 28 januari 1983

Onderwerp: Aanbieding Incidenteel
Rapport

Hierbij moge ik Uwer Excellentie mijn incidenteel
rapport nr. IR/1/83, met als onderwerp "1982, een moeilijk
jaar" aanbieden.

W. S.

J. Linzel

Brig.Gen. der Infanterie,
Landsmacht-, tvs Marine-,
tvs Luchtmachtattaché

AAN: Z.E. de Minister van Defensie d.t.v. Chef Defensie Staf	3 x
Z.E. de Chef Landsmacht Staf	1 x
Z.E. de Chef Marine Staf	1 x
Z.E. de Chef Luchtmacht Staf	1 x
i.a.a. Z.E. de Minister van Buitenlandse Zaken	1 x

CONFIDENTIEEL

2250/288

Jakarta, 31 januari 1983

Onderwerp: Aanbieding rapport
militair attaché

./.
Ik heb de eer U hiernaevens ter kennisgeving aan te bieden afschrift van een rapport IR/1/83 Confidentieel, hetwelk de aan deze post verbonden militair attaché uitbracht aan de Minister van Defensie dtv de Chef Defensie Staf en de Staf Chefs van de drie Nederlandse krijgsmacht-delen.

De Ambassadeur,

Mr. L.H.J.B. van Gorkom

Aan de Minister van Buitenlandse Zaken
te
's-Gravenhage.

CONFIDENTIEEL

Onderwerp: 1982, een moeilijk jaar

1. Samenvatting

Het jaar 1982 is ook voor Indonesië een moeilijk jaar geweest. De economische recessie in de wereld heeft Indonesië niet onberoerd gelaten. De olie-inkomsten, die in het verleden een goudmijntje vertegenwoordigde, verminderde belangrijk terwijl ook de uitvoer van niet-olieproducten zorgen baarde. Niettemin slaagde de indonesische regering erin de opbouw te laten doorgaan hetgeen niet het minst te danken was aan een (nog) gunstige deviezen situatie.

Het zou ook het jaar van Soeharto kunnen worden genoemd. Niet alleen omdat uit het resultaat van de in mei gehouden algemene verkiezingen duidelijk is gebleken dat de overgrote meerderheid van het volk tevreden is met zijn President, maar ook omdat de wens naar voren is gekomen om hem een nieuwe termijn van vijf jaar te laten regeren en er zelfs vele stemmen opgingen om hem de eretitel van "vader van de opbouw" te verlenen hetgeen de President overigens niet nodig vindt.

Op het gebied van de veiligheid valt weinig te vermelden. Indonesië kan worden gerekend tot het meest stabiele en veilige land in de regio. Zoals over de gehele wereld de criminaliteit toeneemt is dit ook in Indonesië, alhoewel in belangrijk minder mate, het geval.

Tenslotte vond tegen het einde van het jaar de reeds lang in het vooruitzicht gestelde verjonging bij de strijdkrachten plaats en werd de z.g. "dual function" van de krijgsmacht welke sinds eind zestiger jaren reeds bestond nu eindelijk in een nieuwe "defence and security bill" vastgelegd.

Achtereenvolgens moge ik een aantal van de hierboven genoemde zaken in het kort toelichten.

2. Een moeilijk jaar

Zoals reeds hierboven opgemerkt was het afgelopen jaar ook voor Indonesië een moeilijk jaar. Behalve dat ten gevolge van de wereld-recessie de voor Indonesië zo belangrijke olie-inkomsten terugliepen tengevolge waarvan in het prille begin van het jaar voor het binnenland de prijzen van de olieproducten met gemiddeld 60% werden verhoogd, en de uitvoer van niet-olieproducten verminderde, hetgeen de indonesische regering tot de z.g. "counter purchase trade" noopte, werkte de natuur ook al tegen. Het jaar werd gekenmerkt door een langdurige droge tijd, in sommige plaatsen duurde deze zelfs zeven maanden, hetgeen uiteraard de landbouw

- 2 -

niet ten goede kwam. De vulkaan Galunggung in West-Java had maar liefst meer dan 400 uitbarstingen, waarvan ruim 40 zware, waardoor een groot gebied door lava en as in een woestijn veranderde en grote steden als Bandoeng en zelfs Jakarta hinder ondervonden van asregens. In Zuid-Sumatra waren het de grote overstromingen die zowel materieel als menselijk leed meebrachten.

Niettegenstaande deze tegenvallers werd de inflatie tot 9.7% beperkt en bracht de rijsttoegst toch nog 23 miljoen ton op waarmee Indonesië zich zelf kon voeden.

De opbouw van het land, dat in Indonesië zulk een hoge prioriteit krijgt, stond ook niet stil en op velerlei gebied was er vooruitgang te bespeuren. Meer dan vijftig grote industriële projecten werden verder uitgebouwd; op onderwijsgebied werd 50% vooruitgang geboekt zodat thans meer dan 27 miljoen kinderen het lager-schoolonderwijs kunnen volgen; meer dan 100.000 families maakten voor het eerst kennis met het elektrische licht; de behuizing werd verbeterd en op het gebied van de gezondheidszorg werd het aantal kleine geneeskundige hulpcentra voor de bevolking wederom belangrijk uitgebreid.

3. Soeharto's jaar

Mocht ik in mijn incidenteel rapport van 23 april 1982 (IR/3/82/Conf.) gewag maken van een hier en daar uit de hand lopende verkiezingsstrijd, de verkiezingen zelf op 4 mei verliepen in alle rust. De opkomst was groot, 92% van de kiezers brachten hun stem uit en de resultaten toonden aan dat de regeringspartij Golkar ruim 64% van de stemmen won, de PPP (islamitische partij) bijna 30% en de PDI (democratische partij) ruim 7%. Vergelijken met de verkiezingen in 1977 won de Golkar 14 zetels en verloor de PPP en PDI elk 5 zetels. Deze uitslag betekende een overwinning voor de regeringspartij, waarmee de herverkiezing van President Soeharto in maart 1983 voor een derde termijn van 5 jaar zeker werd gesteld.

Indonesië was hiermede tevreden want President Soeharto bleef de teugels vast in handen houden en bleef de alom gerespecteerde en gewaardeerde eerste man van zijn land. Daar komt nog bij dat zich nog steeds geen vervanger voor hem heeft aangemeld.

Wordt Soekarno nog altijd gezien als de man die van Indonesië een nationale eenheid maakte, haar de indonesische taal gaf en koloniale onderworpenheid in zelfbewustheid omsmeedde, Soeharto is de man van de opbouw, die met drie 5-jarenplannen het land van de ondergang redde en het de weg naar de welvaart wees.

CONFIDENTIEEL

- 3 -

Vandaar dat van Sabang tot Merauke de wens werd uitgesproken om hem de eretitel van "Vader van de opbouw" te verlenen.

Ook de staatsman Soeharto kreeg in 1982 meer gestalte, hetgeen onder meer tot uitdrukking kwam bij een aantal zeer zakelijke staatsbezoeken. Anders als bij zijn voorganger waarbij het staatsbezoek door zijn eigen gevolg als een aaneenschakeling van feesten werd aangemerkt, zijn Soeharto's bezoeken werkbezoeken waarbij de president niet meer de jawaan met de pet in de hand bleek te zijn maar een zelfbewuste regeringsleider die de gevoelens en de wensen van zijn land duidelijk naar voren weet te brengen.

4. De veiligheid en stabiliteit

Zonder twijfel heerste er in 1982, onder een weliswaar geen bezielende maar toch wel vaste en evenwichtige leiding, rust in het uitgebreide eilandenrijk. De studenten en de scholieren hielden zich over het algemeen kalm en ook de in het verleden weleens plotseling uitbrekende anti-chinese of anti-japanse rellen bleven uit. Zoals elders in de wereld nam de criminaliteit toe mogelijk als gevolg van minder gunstige sociaal-economische invloeden.

Irian Jaya en in mindere mate Oost-Timor en Aceh werden ook in 1982 nog als gevoelige gebieden aangemerkt alhoewel niet in die mate als bepaalde nederlandse kranten willen doen geloven of uit kamervragen zou zijn af te leiden. Zijn het in Aceh nog enkele Hasan-di-Tiro volgelingen die zich in de bossen ophouden - de man zelf leeft in goede welstand in de Verenigde Staten - en in Oost-Timor nog een honderdtal met ouderwetse geweren bewapende bende-leden die zich in kleine groepjes in de bergen in leven trachten te houden, in Irian Jaya liggen de zaken gezien het aangrenzende onafhankelijke gebied van Papoea New Guinea iets anders.

In het uitgebreide, moeilijk toegankelijke en controleerbare grensgebied waarin de OPM-leden zich veelal ophouden, trekken deze zich bij contacten met het indonesische leger terug in Papoea New Guinea alwaar ze door een vaak sympatiserende bevolking in bescherming worden genomen. Uit indonesische inlichtingenkringen vernam ik dat van de reeds genoemde gevoelige gebieden dit gebied hen de meeste zorgen geeft. Het spreekt vanzelf dat in deze gebieden - en hetzelfde geldt voor Aceh of Oost-Timor - zware wapens niet kunnen worden gebruikt en dat slechts de inzet van lichtbepapende voetsoldaten mogelijk met behulp van vliegtuigen tegen de kleine en verspreide guerillagroepjes enige nut heeft.

- 4 -

Zoals reeds hierboven opgemerkt hielden de studenten en de schoolieren zich in het achterliggende jaar rustig. Maar hoe was het met de oppositie, zo die er al was? In het verleden is weleens melding gemaakt van de z.g. groep van 50 waarin een aantal intellectuelen en oud opper- of vlagofficieren zich elkaar hadden gevonden in het schrijven van petitieën en vlugschriften waarin kritiek op de regering en haar leiders werden geuit. Deze groep werd door het bewind ook wel genoemd de "barisan sakti hati" dwz "de groep der teleurgestelden" waarin zich onder meer gepasseerde opperofficieren bevonden die hadden gedacht nog een verdere politieke carrière te kunnen maken maar die zich door een te kritische houding buiten het bewind hebben geplaatst. Ook van deze groep, die vooral in het regeringscentrum Jakarta nogal naar voren was getreden, werd in het afgelopen jaar weinig vernomen. Mogelijk enerzijds omdat zij hebben gemerkt dat hun oppositie en hun kritiek, alhoewel er genoeg over werd gepraat, geen echt effect had, anderzijds omdat zij in feite geen redelijk alternatief konden aandragen. Bovendien kwamen zij ergens buiten de maatschappij te staan en werd het vuur van hun aanvankelijk felle tegenstand beetje bij beetje gedoofd.

Het enige echte gevaar zou uit een fanatieke islamitische groepering kunnen komen, deze is echter klein, terwijl zich onder het z.g. "Meest zachteardige volk ter wereld" te weinig Khomeini's of Kadaffi's bevinden die de Pancasila staat in een islamstaat zouden kunnen veranderen.

5. De nieuwe generatie

Nergens is zo duidelijk gebleken dan bij de krijgsmacht dat met de reeds lang in het vooruitzicht gestelde en aangekondigde verjonging en aflossing van de oude generatie een begin is gemaakt. Alhoewel de vier territoriale bevelhebbers de z.g. Pangkowlhans I (Sumatra en West-Borneo), II (Java), III (Oost-Borneo en Celebes) en IV (Oost Indonesië en Irian Jaya) nog op hun post bleven gehandhaafd, werden de territoriale commandanten van de z.g. 16 Kodams (leger), 8 Kodaerals (marine), 5 Kodans (luchtmacht) en 17 Kodaks (politie) vrijwel allemaal afgelost.

De chefs en plaatsvervangende chefs van de marine- en de luchtmachtstaf werden door jongere vervangen, evenals bij de politie. De staven van de vier krijgsmachtsdelen werden eveneens verjongd. In feite bleven alleen de Minister tevens opperbevelhebber (Generaal Jusuf), de plv. opperbevelhebber tevens Hoofd Kopkamtib (Admiraal Sudomo), de Chef Staf van het leger (Generaal Poniman) en de reeds hierboven genoemde vier territoriale bevelhebbers -

CONFIDENTIEEL

- 5 -

allen luitenant-generaals — gehandhaafd, waarmede toch in de hoogste regionen een zekere continuïteit werd gegarandeerd. Geconstateerd moet worden dat de nieuwe en jonge generatie militaire topfunctionarissen met veel zorg zijn uitgekozen en tot de allerbeste onder hun collegae behoren waarbij zij reeds eerder blijk hebben gegeven over de nodige capaciteit te beschikken. Wel gaat met deze verjonging het gebruik van de nederlandse taal achteruit en er zal in de komende jaren steeds meer rekening moeten worden gehouden dat kennis van de indonesische taal voor de hier werkende buitenlanders een vereiste wordt.

6. De tweeledige functie (dual function) van de krijgsmacht

Reeds vanaf het ogenblik dat President Soeharto in 1966 aan de macht kwam kregen de strijdkrachten doch in het bijzonder het leger de zogenaamde "dual function" rol toebedeeld hetgeen wil zeggen dat zij behalve de normale defensie taak ook een belangrijke rol gingen spelen in het sociaal-economische vlak. Zoals bekend nemen de strijdkrachten deel aan de opbouw van het land en werden in 1982 wederom een aantal z.g. "Manunggal" hulp operaties ingevoerd ook wel bekend onder de naam "Abri masuk Desa" (de krijgsmacht helpt het volk) waarbij daar waar het nodig is de militairen nieuwe wegen aanleggen dan wel deze verbeteren, bruggen bouwen of herstellen, de irrigatie verbeteren, scholen en ziekenhuizen bouwen of repareren etc. Voorts bleven de strijdkrachten betrokken bij het regeren van het land hetgeen onder meer blijkt uit het feit dat 14 van de 20 ministers militairen of ex-militairen zijn, 10% van de parlements- en congresleden uit de militaire sector komen en militairen vele andere bestuurlijke functies vervullen. De vrees dat de nieuwe in 1982 tot stand gekomen "defence and security bill" tot een "militair regime" zou leiden wordt nog steeds niet bewaarheid.

7. De leiders en hun toekomst

President Soeharto

Zoals reeds in de samenvatting opgemerkt zit de President vast in het zadel. In 1982 heeft hij zich ongetwijfeld verder ontwikkeld tot een bekwaam president en staatsman. Zijn herverkiezing in maart a.s. staat vast. De nieuwe termijn van vijf jaar zal een zware taak voor hem worden waarin hij alles zal trachten te doen om het land de weg naar de welvaart te laten volgen.

Vice-President Adam Malik

Hij heeft zich in 1982 gehandhaafd. Mogelijk was hij gelukkiger geweest in zijn vroegere ambt als minister van Buitenlandse Zaken,

CONFIDENTIEEL

- 6 -

maar zijn grote politieke ervaring, soepelheid en toegankelijkheid voor een ieder die wat te klagen heeft maakte hem nog altijd een door velen gewaardeerde nr. twee. Zelfs de weerstanden die hij vroeger als minister van buitenlandse zaken weleens bij de "militairen" opriep zijn minder geworden. Verwacht mag worden dat de President hem zal vragen ook de komende vijf jaar hem als vice-president ter zijde te staan en alhoewel Adam Malik graag met pensioen zou willen gaan mag worden verwacht dat hij gehoor zal geven aan de wens van de President.

Minister van Defensie Generaal Jusuf

De ster van deze opmerkelijke man, die ik eens vide mijn IR/1/80 Conf. van 13 oktober 1980 als een kandidaat voor het presidents- of vice-presidents ambt zag, is niet verder gerezen doch eerder gedaald.

Ik was verblind door zijn ongetwijfeld grote gaven als bevelhebber, als soldaten-generaal. Gaven die hij nog altijd ten toon spreidt en die ik in het hierbovenaangehaalde Incidentele Rapport uitgebreid toelichtte. In dat jaar 1980 werd ik reeds door een niet nader te noemen opperofficier erop gewezen dat Jusuf in de 12 voorafgaande jaren als minister van industrie weinig naar voren was getreden, hetgeen ik overigens zelf had kunnen constateren, en dat gauw genoeg zou blijken dat ook bij defensie hij te kort zou schieten op het gebied van "management" en "administration". En inderdaad ging ook in 1982 Generaal Jusuf zoveel op inspectie en bracht hij zoveel bezoeken aan troepen en militaire installaties, inrichtingen en behuizingen over de gehele archipel dat van leiding geven aan zijn departement vrijwel niets kwam. Daarnaast werden geluiden gehoord van vriendjespolitiek en voortrekkerij. Ongetwijfeld heeft de minister bijzonder veel gedaan aan verbetering van de levensomstandigheden van de soldaat en heeft hij de discipline hersteld, maar betwijfeld mag worden of hij in het in maart a.s. door de President samen te stellen kabinet nog minister van defensie zal zijn. Er is een mogelijkheid om Generaal Jusuf weg te promoveren en wel hem de reeds oude noord-sumatraan Generaal Banggabean te laten vervangen, die als een van de drie "super ministers" de departementen van Defensie, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Justitie en Voorlichting coördineert.

Naar mijn mening zien de indonesiërs Jusuf niet meer, zo ze dat ooit hebben gedaan, als kandidaat voor het presidents- of vice-presidents ambt.

.. /7

CONFIDENTIEEL

- 7 -

Admiraal Sudomo

Zeker als hoofd van de veiligheidsdienst (KOPKAMTIB) is de admiraal ook in 1982 wederom onvervangbaar gebleken. Een man die zo onbevangen en zo weinig weerstanden oproepend kan omgaan en in discussie kan treden met studenten, journalisten, politici, kleine en grote handelaars, moet nog worden gevonden. Een oplossing zou zijn het instituut van de Kopkamtib op te heffen, hetgeen in de toekomst waleens zal gebeuren, maar zover is het nog niet. Sudomo zelf, zo heeft hij mij in vertrouwen eens medegedeeld, zou het liefst bij de strijdkrachten willen blijven en naar mijn mening zou hij het ministerschap (van defensie) zeker ambieren. In dat geval zou dit te combineren zijn met de leiding van de KOPKAMTIB, zoals vroeger reeds de President en later Generaal Panggabean eens hebben gedaan. Mocht Sudomo minister van verbindingen worden, waarvoor hij ook wel wordt genoemd en waarvoor hij de capaciteiten zeker heeft, dan zou dit ambt niet meer te combineren zijn met de veiligheidsdienst. Zoals met alle benoemingen en veranderingen blijft dit voorlopig nog het geheim van de Jalan Cendana, de residentie van de President.

In Indonesië zijn er weinig politieke beweegredenen om ministers te vervangen of te benoemen. Bovendien is President Soeharto de man er niet naar om grote veranderingen aan te brengen in zijn kabinet. Tenslotte is het ook een "winning team", waarin hij, behalve wanneer het zwakke broeders betreft, niet graag zal willen wijzigen. Toch mag niet worden uitgesloten dat hij, om de niet-regeringspartijen PPP en PDI gunstig te stemmen, een enkele PPP-er of PDI-er in zijn kabinet mogelijk als "menteri-muda" dwz een junior minister zal opnemen. Grote veranderingen mogen evenwel niet worden verwacht.

8. Verwachtingen voor 1983

Een zeer moeilijk jaar voor Indonesië waarin de regering alles op alles zal zetten om de opbouw van het land voortgang te laten vinden.

In de militaire sector, in het bijzonder voor wat betreft de nederlandse belangen en uiteraard sterk afhankelijk van de economische toestand:

- het sluiten van een contract voor de levering van een aantal korvetten bij RSV;

CONFIDENTIEEL

- 8 -

- bestuderen van de mogelijkheid om de indonesische marine een commando-fregat(vlaggeschip) te verschaffen;
- mogelijk het alsnog komen tot de aanschaf van mijnenjagers waarvoor de fondsen nog altijd aanwezig zijn (tot 1 april 1983!);
- pogingen van zowel marine- als luchtmachtzijde F 27's aan hun luchtvloot toe te voegen;
- verdere overdracht van nederlands overtollig legermaterieel aan het indonesische leger waarop van indonesische zijde bijzonder prijs wordt gesteld en een positieve factor is bij de toewijzing van indonesische defensie orders aan de nederlandse industrie;
- geen voortgang met de plannen voor de bouw van een nieuwe marine haven in Zuid-Sumatra vanwege de verslechterde economische situatie.

G

*Zie dossier Rapportage opleggen
(waarin de maandrapporten, tussentijdse
rapporten etc.)*

CONFIDENTIEEL

Aantekeningen Milat bij Machtverhoudingen binnen het
Indonesische Regime

1. De militaire en veiligheidssector

Wat betreft Gen Jusuf's kansen voor een toekomstig presidentschap werken in zijn voordeel dat hij een goed Islamiet is, sober leeft, zeer toegewijd is aan zijn taak, van hoge afkomst is, t.w. een prins hetgeen op de verbeelding werkt van hen die aan een "ratu adil" geloven, en een echte nationalist.

Het feit dat hij van Buginese afkomst is kan voor Javanen een minpunt zijn doch voor niet-Javanen een pluspunt. Gen Jusuf heeft veel gezag bij de militairen en bij het volk. Of hij dit ook heeft bij de technocraten en de intellectuelen is nog de vraag. Indien men hem als leider zou willen vergelijken met Soekarno of Soeharto staat hij dichterbij Soekarno. Aan President Soeharto zitten veel meer staatsmanschap facetten nodig voor een President. Voorts is van belang dat Jusuf een zeer sociaal voelende echtgenote heeft en geen kinderen (zijn enige zoon is gestorven).

Wat betreft de verhouding tussen Jusuf en Sudomo zou ik beslist niet willen zeggen dat die te wensen overlaat. Alhoewel ze beiden hard werkende mannen zijn hebben ze verschillende interesses; zoals eerder gezegd is Jusuf een sober levende Islamiet wiens huidige taak zijn hobby is, Sudomo, een christen, stelt meer eisen, hij houdt van het goede leven, vakanties in het buitenland, golf en omgang met vrienden terwijl Jusuf een eenling is. Jusuf en Sudomo vullen elkaar aan en dat is het knappe van Pres. Soeharto dat hij deze twee top militairen met zulk een verschillend karakter en verschillende interesses heeft uitgekozen als de exponenten van de militaire autocratie. Sudomo regelt zaken waarin Jusuf zich niet wil mengen zoals bemoeienissen met de pers, partijpolitiek, godsdienst en corruptie. Evenals voor Jusuf kunnen ook voor Sudomo nog andere belangrijke functies zijn weggelegd. (*Minister?*) Lt Gen Benny Moerdani is een inlichtingenman voor wie een vierde ster zal zijn weggelegd als Hoofd Bakin, opvolger van Generaal Yoga Sugama wiens tweede man hij nu is. Meer zit er voor hem volgens mij niet in.

2. Het machtscentrum

Er is wel degelijk een machtscentrum en dat is het militaire. En in dat machtscentrum zitten alle belangrijke militairen, t.w. Jusuf en Benny Moerdani, Panggabean en Surono, Soedharmono en Darjatno, de Voorzitter van het Parlement en de MPR, Roesmin Nuryadin de Minister van Verbindingen, en Alamsjah de Minister van Godsdienst, Sumitro de vroegere sterke man op de achtergrond, Yoga Sugama Hoofd Bakin, Amir Murtono ~~Gdakar-Sakabani~~, Sutopo Yuwono Gouverneur Lemhanas, Hasnan Habib, en Sajidiman resp. Ambassadeurs in Thailand en Japan en een nieuwe generatie van generaals die allemaal hun plaats in het militaire machtscentrum kennen en elkaar aanvullen. Men zou het met een succesvol voetbalelftal kunnen vergelijken waarvan President Soeharto de "manager" is. Het is een "winning team" en daarom zijn de spelers loyaal en zal de manager niet snel wijzigingen aanbrengen. Natuurlijk zijn er "reserve spelers" en "te oud geworden spelers" en deze wachten of op een nieuwe kans of zij zijn goed verzorgd en hun advies wordt nog vaak gevraagd en gewaardeerd.

De enkele disloyalen waaronder Nasution en hen die de vorige manager Soekarno niet konden vergeten zoals Ali Sadikin en Hageng, zijn buiten spel gezet. In dit "winning team" van Soeharto is geen plaats meer voor oude bekende "clubs" als Siliwangi, Diponegoro of Brawijaya. Zij hebben hun rol gespeeld en behoren tot de geschiedenis. En hoe zit het nu met de Malik's, de Widjojo's, de Ali Wardhana's, de Radius Prawiro's, de Sumarlin's en de Mochtar's. Zij kunnen worden beschouwd als buitenlandse gecontracteerde spelers die om hun uitzonderlijke en specifieke bekwaamheden door de "manager" zijn aangetrokken, maar zij hebben geen macht. Is er nu geen Islamitisch machtscentrum of een partij die de macht aan zich zou kunnen trekken?

Wat betreft het laatste, de partij, zou de Golkar met zijn ruim 60% van het kiezersvolk op zijn hand, hiervoor in aanmerking kunnen komen maar in deze partij spelen de militairen een belangrijke rol. Voorts moge eraan herinnerd worden dat 100 van de 460 parlamentsleden door de President worden aangewezen waarvan 75 militairen.

Wat betreft een Islamitisch machtscentrum wordt op de eerste plaats gewezen op de nog altijd onderling verdeelde (Islamitische) opbouwpartij waarop ongeveer 9% van de kiezers stemde en op de tweede plaats op het feit dat alhoewel statistisch mogelijk 90% van de Indonesiërs als Islamieten worden aangemerkt, een veel kleiner percentage serieuze "onbesmette" Islamieten zijn waarbij de politieke belangstelling nog gering is.